

Geestdrift in de polder.

Vóór u ligt het vierde exemplaar van de Poldergeest. Op het zacht gele papier staat, hopen wij, weer een half uurtje aangename en wellicht interessante lectuur. De bij u al bekende auteurs hebben weer een aantal uren zitten zwoegen om een verantwoorde tekst op het maagdelijk vel te krijgen. Uw aandacht en waardering hiervoor is, hopen wij, in ruime mate aanwezig.

Ger Kalverdijk geeft een bewerking over de geschiedenis van de Kleimeer van de heer Harry Raat uit St Pancras. Onverkort is het verhaal te lang voor de Poldergeest.

Verder is er aandacht voor het Derg- en Kerkmeergemaal. Het ca vierduizend vierkante meter stukje grond dat niet ten offer is gevallen aan de verkavelingsdrift staat momenteel midden in de belangstelling.

We zullen proberen het gemeentebestuur van de gemeente Langedijk er van te overtuigen dat het belangrijk is om dit stuk erfgoed voor de toekomst te bewaren en mogelijk op te waarderen.

Middels een artikel in de Alkmaarse krant en een radio-uitzending van de Langedijker Omroep is er ook publiekelijk aandacht voor gekregen.

Graag willen we ook uw belangstelling vragen voor de mededelingen en/of berichten die het achterste blad van de Poldergeest sieren. Ze zijn weliswaar niet altijd spectaculair, maar hebben wel de bedoeling u zoveel mogelijk bij de stichting te betrekken. Dat dit niet altijd lukt, is gebleken uit het feit dat aan de excursie naar het museum ‘de Turfschuur’ in Kolhorn op 4 november 2006 maar door enkele leden is meegedaan. Wat daar is gezegd en gepasseerd kunt u alsnog in het verslag(je) lezen.

De ‘restauratie’ van de Nuwendoorn in de gemeente Harenkarspel is in handen gegeven van de Stichting Herstelling Den Helder. De uitvoering staat onder supervisie van de provincie. Bij de werkzaamheden worden werkloze jongeren ingeschakeld. Het is voor ons nog onzeker of er aan de archeologische kant van de zaak voldoende aandacht wordt geschonken. We zullen proberen via de beschikbare contacten op de hoogte te blijven.

Wijb.

Kort verslag van de bijeenkomst op 4 november 2006 in het museum (Turfschuur) van Kolhorn

De (na)jaarlijkse excursie van de Stichting is dit jaar naar de ‘Turfschuur’ in Kolhorn waar Frans ons zal rondleiden. Vooraf aan deze rondleiding is een korte vergadering gepland vnl. bedoeld om de leden te informeren over de lopende zaken. De uitnodiging hiervoor is verstuurd via de ‘Poldergeest’ nr 3.

Om kwart over tien heet Ger iedereen welkom. Het is een beetje teleurstellend dat er zo weinig leden zijn op komen dagen, in aanmerking genomen dat onder de vijftien aanwezigen ook de volledige werkgroep uit Schagen moet worden geteld. Een van hen overigens sympathiek gebaar dat door ons zeer op prijs wordt gesteld.

Er ontspint zich meteen een discussie hoe het komt dat zo weinig leden zijn komen opdagen. Heeft men de uitnodiging wel gelezen, zijn de meeste leden meer donateur dan lid en hoe betrek je mensen bij de club? Heeft vóór elke vergadering en/of een excursie een persoonlijke benadering nut en is een groot ledenbestand zinvol?

opening en toespraak in de turfschuur

Het blijkt in de praktijk dat ook het ‘echte’ werk slechts door een beperkt aantal mensen wordt gedaan. Zo bestaat de gehele werkgroep Schagen uit zes tot zeven mensen.

“Wij hebben dus niets te maken met alle sores van vergaderingen, het uitgeven van een contactblad e. d.” Met deze constatering stopt de discussie.

Ger deelt mee dat de contacten met Heiloo en Schagen goed lopen. Bij de vereniging Baduhenna in Heiloo schenkt men veel aandacht aan de educatie en betreft men de (basis)scholen bij het archeologisch werk.

Het MER- rapport m.b.t. de uitbreiding van het Geestmerambacht is nog steeds niet verschenen, toch schijnt er hier en daar in het gebied al behoorlijk wat grond verzet te worden. Erg opschieten doet het allemaal niet.

Op 13 november is er een bespreking van het bestuur met de gemeente Harenkarspel over o.a. de plannen met de renovatie van de Nuwendoor.

In januari 2007 is er een gesprek met het gemeentebestuur van Langedijk waarbij o. a. de bestemming van het gebied bij het Dergmeer gemaal aan de orde komt. Ook de 'inbreioplek', Dorpsstraat 857 (naast het Regthuis) zal aandacht krijgen.

Het boek met de veldnamen in de vroegere gemeente Oudkarspel, uitgegeven door de Stichting COOG, komt eind november 2006 uit.

Op 10 maart 2007 wordt er een algemene vergadering in het Regthuis in Oudkarspel gehouden waar Ger een lezing zal houden over vnl. de cultuurhistorische geschiedenis van het Geestmerambacht.

De penningmeester, Jan Barsingerhorn, vertelt dat de financiële van onze stichting voorlopig geen zorgen baart ondanks het feit dat een aantal leden de contributie over 2006 nog niet heeft betaald.

Vervolgens is het woord aan Frans die ons op de inmiddels bekende gedegen manier vertelt over de archeologische 'schatten' die het museum in Kolhorn herbergt.

Frans zijn eigen opgravingen in en rond Schagen zijn natuurlijk het spannendst.

Een groot deel van de oudste artefacten, te beginnen bij de jonge steentijd, komt van de z.g. Winkelzeedijk opgraving. Echter ook uit latere perioden, de bronstijd, de ijzertijd en van zijn 'eigen' opgravingen uit de Romeinse tijd in en rond Schagen zijn er mooie objecten te bewonderen.

Gebruiksardewerk waarvan de typologie voor een groot deel mede door Frans is ontwikkeld, het geeft inzicht hoe onze verre voorouders hun kostje bij elkaar scharrelden en kookten. Het is allemaal keurig overzichtelijk in prachtige vitrines opgesteld. Zou dat ooit in Langedijk ook lukken? Of is daarvoor de geschiedenis van de Langedijk niet oud genoeg?

Daarna worden we in het aanpalende vertrek door een bestuurslid van het museum, Co de Rijke, rondgeleid om de schat aan opgegraven o.a. majolica en aardewerk die daar is uitgesteld te bewonderen.

Deze schatten zijn door toeval van een amateur archeoloog op het erf van de boerderij aan de Gouwe in Hoogwoud ontdekt. Na opgraving en restauratie zijn ze nu te bewonderen in de turfschuur.

Helaas was de toelichting daarbij niet altijd even accuraat, maar het was zeker goed bedoeld.

Een prachtig bord van rood aardewerk met slipversiering en loodglazuur 1611

De boerderij is via overerving langs de vrouwelijke lijn altijd in de familie gebleven. Ook bij de familie de Rijke thuis is veel opgegraven materiaal te bewonderen.

Wellicht ligt er ook nu nog wel het één en ander onder het wagenpad, maar mevr de Rijke heeft gezegd: "Wat nu nog onder het pad ligt, ligt er goed."

In het museum is naast het keramiek van de fam. De Rijke nog 'modern' aardewerk te zien en wordt het geheel gecomplementeerd door de schilderijen van het Westfriese land van de bekende 'primitieve' schilder Dirk Breed.

[Het is weer het bekende lied, de thuisblijvers hebben ongelijk.](#)

Wijb.

Boekbespreking

Onlangs is in een serie archeologische schetsen het boek Kennemerland in Prehistorie en Middeleeuwen door E.H.P. Cordfunke verschenen. De heer Cordfunke is in de wereld van de amateur archeologen een bekende persoon. Hij heeft veel boeken over archeologie en geschiedenis op zijn naam. In de zestiger- en zeventiger jaren van de vorige eeuw gaf hij als stadsarcheoloog leiding aan het vastleggen van de ontstaansgeschiedenis van Alkmaar. Halverwege de tachtiger jaren was het beeld van historische ontwikkeling van de stad tenslotte vrijwel rond. Bij zijn werkzaamheden heeft hij veel medewerking van het gemeentebestuur gekregen.

In dit boek wordt in 28 hoofdstukken een beeld geschetst van wat er over het gehele gebied Kennemerland via archeologische vondsten toe heeft bijgedragen meer over onze voorouders aan de weet te komen. Vanaf de late steentijd (ca 2250 VC) tot ±1500 worden uiteenlopende aspecten van de activiteiten van de vroege Noord-Hollanders belicht.

De artikelen zijn vlot geschreven, lezen heel gemakkelijk en zijn rijkelijk voorzien van illustraties en foto's. Het boek verrijkt uw kennis over ons buurgebied het Kennemerland en wordt daarom van harte aanbevolen. Het boek is in de meeste boekhandels verkrijgbaar of te bestellen.

Het ISB nummer is 90-5345-297-4.

Informatie over de Stichting Regionale Archeologie 'Gheestmanambocht'

In verband met de ca. 5 jaar durende werkzaamheden van de Grontmij in het recreatie - gebied Geestmerambacht (incl. Groene Loper) werd in 2003/2004 een archeologische werkgroep gevormd door leden afkomstig uit enkele omliggende gemeenten.

Per 17-01-05 is deze werkgroep omgezet in de stichting Regionale Archeologie 'Gheestmanambocht' (met inmiddels ca. 45 leden) omdat dit organisatorisch meer mogelijkheden biedt. In de statuten wordt als een van de doelstellingen genoemd: een goede samenwerking met verwante verenigingen, zoals andere archeologische en historische verenigingen in de wijde omgeving van het Geestmerambacht. De oudste naam hiervan is 'Gheestmanambocht' en wordt in 1319/1320 genoemd bij de nieuwe regeling voor het onderhoud van de verwaarloosde Westfriese Omringdijk. Deze regeling was opgesteld door de bisschop Jacob van Zuden, waterschapsadviseur van graaf Willem III (Willem de Goede)

Door excursies naar opgravingslocaties en lezingen in Schagen, Alkmaar, Limmen en Heiloo maakten wij daar al kennis met andere werkgroepen en zij zullen ons blijven inwijden in de voor velen nog nieuwe materie. Frans Diederik uit Schagen, schrijver van 'Archelologica' en 'Schervengericht', die alle gegevens van ons gebied indertijd verzamelde, is bestuurslid van de stichting. De Alkmaarse stadsarcheoloog Peter Bitter heeft mede zijn diensten als adviseur aangeboden.

In overleg met de Grontmij in het gemeentehuis van Langedijk, verleende men ons alle medewerking aanwezig te zijn bij de ontgravingen in het gebied ten zuiden van de Provincialeweg Koedijk-Noordscharwoude en bij de Twuyverweg van St. Pancras. De Grontmij doet momenteel archeologisch vooronderzoek om te voldoen aan het Programma van Eisen dat het z.g. verdrag van Malta stelt. In Harenkarspel is ons door B&W gevraagd nader onderzoek te doen bij de Nuwendoorndijk naar de 'Sluze'. Ook elders in Nederland kunnen onze leden in principe, maar altijd na toestemming ter plaatse, deelnemen aan archeologisch onderzoek. Samenwerking is dan belangrijk en ... gezellig!

Wie zich aan wil sluiten bij onze stichting R.A. 'Gheestmanambocht', die onderdeel is van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) afd. N.-Holland-N., kan inlichtingen vragen en/of zich opgeven bij een van de onderstaande bestuursleden. Het lidmaatschap/ donateurschap, bedraagt € 5 per jaar.

Langedijk: Wijk Ouweltjes	(0226-313138)
Heiloo: Ger Kalverdijk	(072-5330679)
St. Pancras: Joost v.d Molen	(072-5641401)
Harenkarspel: J. Barsingerhorn	(0226-391628)
Alkmaar: Charles Barten	(072-5620043)
Schagen: Frans Diederik	(0224-296548)

De oudste droogmakerijen van Nederland lagen/liggen in Oudkarspel.

De Dergmeer (vóór 1542 droog, mogelijk 1525) Kromwater (1546) en de Kerkmeer (1547) zijn met de Achtermeer in Alkmaar (1533) de oudste. Volgens Prof. A.J.Thurkow, Prof. G.J. Borger, J.Otto en de Winkler Prins Encyclopedie is de Dergmeer de oudste droogmakerij van Nederland. Omdat de eerste windwatermolen ter wereld vóór 1408 in Alkmaar en de omgeving van Groet zou zijn ontwikkeld (Streefkerk e.a.) zou er dan ook sprake kunnen zijn van de Dergmeer als wereldprimeur! Nader onderzoek in de archieven blijft geboden.

Het staat vast dat de Alkmaarse regenten Jan Jansz., burgemeester, baljuw van de Nijenburg, dijkgraaf van het Geestmerambacht en zijn broer

Willem Jansz., schout en steenbakker aan de Rekerdijk de initiatiefnemers waren bij de droogmaking van zowel de Achtermeer als onze Kerkmeer. Deze telgen uit de familie die zich later Egmond van den Nijenburg noemde, worden wel "de uitvinders van de droogmakerij" genoemd. Het waren de pioniers die ¾ eeuw voor de drooglegging van de Beemster in 1612 met hun primitieve schepradmolens ook een grootse prestatie leverden!

Monumentverklaring van het Kerk- en Dergmeercomplex gewenst!

Het gemaaltje dat de drie eerste binnenpolders bemaalde vóór de ruilverkaveling staat nog op dezelfde plaats als de molen, die in 1914 verbrandde (de molenvijzel ligt nog in de tochtsloot)

Hoe zal dit er over een aantal jaren uitzien ?

Het gemaaltje uit 1916, het naastgelegen molenhuis uit ca. 1840 en de onderliggende 4100 m2 grond wil de Stichting C.O.O.G. in samenwerking met de Stichting Regionale Archeologie aanbevelen bij de gemeente Langedijk als eerste gemeentemonument. Door gemeentelijke steun kan eerst ook geprobeerd worden bescherming te verkrijgen van provincie of rijk. Het gemaaltje van de Achtermeer werd in 1994 tot provinciaal monument verklaard, maar het staat niet op de zelfde plaats als de eerste molen. Het zou terecht zijn als het Kerk- en Dergmeercomplex dezelfde status krijgt als het Achtermeergemaaltje. Prof. dr. G.J.Borger, hoogleraar sociale geografie aan de universiteit van Amsterdam: "Het is zeker de moeite waard om voort te gaan met de pogingen om het ensemble van de Kerk- en Dergmeer een beschermde status te geven"

Handtekeningactie.

Tot nu toe is de monumentverklaring nog niet rond omdat de provincie wacht op meer initiatief van de gemeente. De provincie ontwierp al een ruime waterpartij om het complex, waardoor het gemaaltje met een diesel door vrijwilligers weer functioneel kan worden gemaakt. De Stichting Regionale Archeologie "Gheestmanambocht" heeft er ook zijn

thuishonk gepland. Nu het industriegebied Breekland het K&D- complex angstig is genaderd is het woord, nee de schop, aan de gemeente om met steun van de provincie dit plan uit te voeren. Een handtekeningactie is bij de uitreiking van het boek gestart om deze plannen te ondersteunen. Belangstellenden kunnen van de motivatie op het handtekeningfolder ook kennismaken door dit aan te vragen en te retourneren via E- mail: boek.oudkarspel@quicknet.nl of kalverdijk.g@zonnet.nl

detailopname van het nog bestaande, maar helaas niet in al te goede staat.

Extra nota bij bouwplan door archeologisch onderzoek

Gepubliceerd op 29 januari 2007, 21:30

SCHAGEN -

Wie een bouwplan heeft in een historisch interessant gebied moet vanaf nu rekenen op een extra nota. Hoewel het al enige tijd gebruikelijk is om eerst archeologisch onderzoek te doen, rust daar sinds begin dit jaar een wettelijke plicht op.

De rekening van zo'n onderzoek, al dan niet inclusief opgraving, gaat naar de opdrachtgever.

Elke opgraving moet voortaan onder toezicht staan van een 'senior-archeoloog', iemand met een universitaire opleiding. Onder meer door diens uurloon loopt de rekening hoger op dan wanneer, zoals tot nu regelmatig gebeurde, onderzoek en opgraving werden gedaan door archeologische(amateur)werkgroepen. Een voorbeeld is de Archeologische Werkgroep Schagen onder leiding van Frans Diederik.

Volgens senior-archeoloog Gerard Alders van het Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland in Wormer, was het doen van opgravingen door amateurs eigenlijk nooit officieel toegestaan, en wordt daar vanaf nu strikter de hand aan gehouden. Een kwestie van bestuurlijke verantwoordelijkheid. Een senior-archeoloog is officieel aan te spreken op de gang van zaken bij een onderzoek.

De hele kwestie is in Schagen actueel door het onderzoek dat verricht moet worden achter

museumboerderij Vreeburg, op de plek waar het rijtuigenmuseum moet komen. Eerst moet er een proefsleuf worden gegraven. Als daarin vondsten worden gedaan, gaan de archeologen verder aan het werk. Volgens Frans Diederik zullen in dat geval de kosten al gauw meer dan tienduizend euro gaan bedragen, waar zijn werkgroep een tiende van dat bedrag kwijt zou zijn geweest.

Archeologie bij de Kruissloot in St Pancras

Bij de aanleg van een nieuwe riolering door de firma G.P. Groot in St Pancras is er regelmatig gekeken of er archeologisch interessante dingen waren te zien. Bij de aanleg in de Bovenweg was dat niet te verwachten omdat de grond daar door eerdere werkzaamheden volledig is verstoord. Meer was er te verwachten bij de doorbraak Kruissloot waar de riolering via de Benedenweg aansluiting krijgt op het systeem van de nieuwbouw in de Vroonermeer.

Door de stichting RAAP zijn er om die reden een tien proefboringen gedaan. (zie kaartje met resultaten).

Deze resultaten waren aanleiding voor RAAP om er nader onderzoek te doen, waarbij SRAG gevraagd werd te assisteren. De verwachting was dat er mogelijk op de scheiding van de oude akkerlaag met het ongerepte duinzand mogelijk ploegsporen te zien zouden zijn. Bovendien waren er de fundamenten van een in de zestiger jaren van de vorige eeuw verdwenen boerderij. Het laatste is bij de oudere St Pancrassers voldoende bekend. De heer Siem Wognum weet dat er in op deze plek in 1647 reeds een boerderij stond en dat de verdwenen boerderij in 1832 werd gebouwd.

Het onderzoek dat op maandag 12 en dinsdag 13 februari 2007 wordt gedaan staat onder leiding van Claartje Schamp, archeologe bij RAAP. De grote

handicap bij het onderzoek is dat het niet mogelijk blijkt in de buurt van de scheiding van de oude akkerlaag met het opgestoven zand (ca 1 meter onder het maaiveld) een te onderzoeken vlak van betekenis te maken. De lezing is, dat er geen ruimte is om de vrij gekomen grond kwijt te raken. Bovendien is er kennelijk de afspraak dat een en ander de voortgang van de werkzaamheden niet te veel mag hinderen.

Dit betekent dat er uitsluitend naar het verticale profiel is gekeken, waarbij toch iets interessants valt waar te nemen. Op ongeveer 2 meter onder het maaiveld zitten in het 'schone' zand twee ongeveer 2 á 4 cm dikke grijze humusrijkere bandjes die over vermoedelijke enige tientallen meters lengte vanaf de Benedenweg in de richting van het lager gelegen oude Vroonermeer lopen. (zie foto).

Een voorzichtige conclusie kan zijn dat deze bandjes gevormd zijn tijdens een vermoedelijk twee korte overstroming in lang vervlogen tijden waarna ze meteen met nieuw zand zijn overdekt.

Van de fundamenten van de afgebroken boerderij is nog het een en ander teruggevonden en misschien daarbij zelfs een paar rode steentjes van zijn voorganger. De interpretatie hiervan is in handen van Claartje.

eerst een (vroeg) werkoverleg (foto Anton Bal)

Charles Barten en Wijb Ouweltjes.

KLEIMEER

Van plas tot polder

Harry Raat (hoofdstekst) en **Ger Kalverdijk** (cursieve aanvulling)

Het enthousiaste verhaal van eerstgenoemde in "De Klin" uitgave van de Historische Vereniging Sint-Pancras én onze jarenlange vriendschappelijke samenwerking op cultuurhistorisch gebied leidden tot dit artikel dat in overleg met hem door laatstgenoemde uitgebreid werd met nog wat Geestmerambacht geschiedenis.

Tot 1972 maakte Kleimeer deel uit van de gemeente Koedijk. Een KVP- motie Groensmit-van der Kallen, die door de Tweede Kamer met 59 tegen 42 stemmen werd aangenomen, zorgde er voor dat het noordelijke deel van de gemeente Koedijk en ook Kleimeer tot de gemeente Sint-Pancras ging behoren. Vanaf 1990 behoort Sint-Pancras, en dus ook Kleimeer, tot de gemeente Langedijk.

afbeelding 1

De droogmakerij Kleimeer, thans natuurgebied, is gelegen tussen het noorden van Koedijk en het Zomerdel, de grote recreatieplas in het Geestmerambacht. De Kleimeer beslaat een oppervlakte van ongeveer 72 hectaren.

In het midden van het kaartje (afbeelding 1) zijn de rietlanden van de Kleimeer en de westelijk daarvan gelegen bloemrijke graslanden duidelijk aangegeven. Dit kaartje van de Grontmij toont de definitieve globale ontwikkelingsvisie voor de uitbreiding naar het westen van het natuurgebied Kleimeer en het recreatiegebied Geestmerambacht naar het noorden en zuiden.

Voor de ruilverkaveling (1964-1979) van de polder Geestmerambacht, Oosterdijk en Molengeerzen was de Kleimeer een onderbemaling van die polder G.O.M. en stond onder toezicht van de banne Koedijk.

De banne werd in 1964 samen met de andere bannen in het te verkavelen gebied als

polderbestuurlijke organisatie opgeheven. Het kaartje (afb.2) uit het COOG- boek "Koedijk, meer dan 4 eeuwen water- en veldnamen" toont de vele meren en de minder diepe dellen die in de banne Koedijk in 1530 nog te vinden waren en later ingepolderd zijn. De namen van de uitbreidingen in Alkmaar- Noord herinneren ons eraan.

afbeelding 2

In dit nieuwsbulletin wil ik (H.R.) graag wat aandacht geven aan de historie van dit unieke gebied en met de lezers nagaan wat Kleimeer in deze tijd nog betekent.

Ik neem u daarom graag bij de hand en loop eerst maar eens langs de rand van het natuurgebied 'Kleimeer'. Vanaf de hoge dijk die het recreatiegebied Geestmerambacht van het natuurgebied scheidt en ook vanaf de westelijke uitkijpheuvel heb je een schitterend uitzicht over dit fraaie natuurgebied. Het natuurgebied zelf is niet toegankelijk en dat is maar goed ook, omdat anders het unieke vogelleven in gevaar komt. Wel worden er af en toe buiten het broedseizoen begeleide excursies georganiseerd (afbeelding 3, foto H.R.)

afbeelding 3

Omdat de Kleimeer, en vooral het ongestoord voortbestaan hiervan, mijn belangstelling had gekregen heb ik mij in 1990 als bestuurslid (later secretaris) gemeld bij de toen net opgerichte stichting 'Kleimeer' die zich vooral inzette voor het open en groen houden van de omgeving van het toen wegens Alkmaarse bouwplannen bedreigde natuurgebied.

Bij het navorsen van de geschiedenis van Kleimeer ontdekte ik een boekje over Westfriese geslachten. U raadt het al, in dit geval ging het over de familie Kleimeer.

Het boekje begint met een kaart van Hollands Noorderkwartier naar de situatie in 1288, de bekende kaart van G. de Vries Azn. (afb.4)

De tekst waar het boekje mee opent wil ik u niet onthouden. Dit heeft namelijk alles te maken met het ontstaan van polders en de voorgeschiedenis van de waterschappen.

afbeelding 4

“Polders” is de verzamelnaam van oude polders én nieuwe polders.

Een oude polder is een polder die al bestaand land verdedigend, dus defensief, drooghoudt.

Geestmerambacht Oosterdijk en Molengeerzen is zo'n oude polder die vanaf 1533, eerst met vier molens op de Oosterdijk, tegen het water verdedigd moest worden omdat het land steeds meer was ingeklonken.

Een nieuwe polder ontstond echter door eerder nog niet bestaand land uit water aanvullenderwijs, dus offensief, droog te maken

Nieuwe polders zijn daarbij nog te verdelen in bedijkingen en droogmakerijen.

Als men een stuk opgeslibd land met een afsluitdijk aan een rivier of zee onttrekt, zoals de Burghornpolder bij Sint Maarten, dan is dat een bedijking (De waterstaatsterm is thans “aandijking”, dit geeft beter aan wat bedoeld wordt, volgens Streefkerk)

Als een meer na het graven van een ringvaart en het opwerpen van een ringdijk door molen of gemaal wordt drooggelegd dan is een droogmakerij ontstaan. De Kleimeer is een droogmakerij, die ontstond door het Kleimeer droog te malen.

Aandijkingen en oude polders kunnen eerder zijn ontstaan dan droogmakerijen, maar de laatste polder soort baarde vaak veel meer opzien o.a. omdat de diepere meren moeilijker droog te maken waren en omdat ze landbezit toevoegden daar waar binnenslands eerst hinderlijk of bedreigend water was.

Van plas tot polder.

‘Phls bijder gratie Gods Coninck van Castiliën, van Leon, van Arragon etc. Allen den ghenen die deze tegenwoordigen zullen zien, saluyt’.

Zo begint het octrooi om te ‘mogen bedijcken zeeckere meerren genaempt die Cleymeeren’ dat Philips II van Spanje op 25 augustus 1567 te Brussel ondertekende; 4^e geluwe register der Grafelijckheids Rekenkamer, inv. 11 R.A. Den Haag).

Het eerder aangevraagde octrooi van 1564 was om niet gemelde reden onbenut gebleven en daarom vervallen verklaard. De toestemming gold in het algemeen voor een beperkte termijn.

Deze “Cleymeeren” lagen in de banne Coedijck, ten noordoosten van Koedijk in de polder Geestmerambacht, Oosterdijk en Molengeerzen. In het westen werd deze oude polder beschermd tegen de Rekere door de Coedijck, tegenwoordig Noordrekerdijk geheten, en in het oosten tegen het water van De Waert (Heerhugowaard) door de Oosterdijk. Het gehele gebied bestond uit plassen, sloten en moerassige gronden, waarop hoofzakelijk riet groeide. Philips had het druk in die tijd. Al eerder in 1561 verleende hij octrooi aan de Alkmaarse poorter Claes Heindricxs voor het bedijken en droogmaken van de Vroonermeer, net als de Kleimeren een binnenpolder van de oude polder Geestmerambacht, Oosterdijk en Molengeerzen.

De polder Geestmerambacht, Oosterdijk en Molengeerzen was het door de Oosterdijk afgesneden westelijk deel van het veel grotere ambacht dat ook Geestmerambacht heette. Dat ambacht strekte zich uit tot Veenhuizen en de afwatering naar de zee bij Aartswoud, de

Langereis. Geestmerambacht, de meest westelijke van de vier ambachten in West-Friesland, die in 1320 door graaf Jan van Henegouwen werden belast met het dijk- en waterbeheer, was dus een van de eerste waterschappen met een eigen boezem, de Raaksmatsboezem. (Een raakmaat is een meetketting, gebruikt om o.a. de breedte van de vaarten te bepalen)

De aanleg van de Oosterdijk was nodig geweest om de steeds meer inklinkende polder, de z.g. molengeerzen, te ontwateren. Door de inklinking toe van vier in 1533 tot dertien voor de intrede van stoomgemaal aan dezelfde dijk. (Geers betekent gras, gerst en is ook een landmaat; molengeerzen waren dus alle landen die door de molens bemalen werden, waarvoor de eigenaars apart belasting betaalden.

Om de waterhuishouding van o.a. dit ambacht, en van wat thans ongeveer Noord-Holland boven het IJ is, te kunnen regelen en in de hand te houden was al in 1544 door Karel V het Hoogheemraadschap van de Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland ingesteld. Omstreeks die tijd werden verschillende plassen met behulp van watermolens drooggemalen en in cultuur gebracht. Aardig om te vermelden is, dat onder de financiers van b.v. de Diepsmeer de naam van Johan van Oldenbarneveld wordt genoemd en bij de Heerhugowaard de naam van Maarten Harpertz. Tromp.

Opvallend is dat de eerste droogmakerijen van Nederland, wellicht zelfs van de wereld, allemaal (uitgezonderd de Achtermeer bij Alkmaar) in het Geestmerambacht lagen en in de 16de eeuw ontstonden. Dergmeer, Kromwater en Kerkmeer waren daarbij de pioniers...(zie het artikel in COOG- boek "Oudkarspel, meer dan 4 eeuwen water- en veldnamen").

Hollands Noorderkwartier zag er in die tijd wel héél anders uit dan nu en volgens mij moet het qua natuur en landschap heel bijzonder zijn geweest: veel open water met riet en moeras met in zee stromende krekken of riviertjes.

Onze voorouders hadden het natuurlijk niet gemakkelijk met al dat water waartegen zij voortdurend strijd moesten leveren. Zo liep de net drooggelegde 'Kleimeer' bij Allerheiligen-vloed in 1570 alweer onder water. Eigenlijk moeten we dus, zoals in de acte van 1567, spreken van Kleimeren: De Grote- en de Kleine Kleimeer (zie weer afb.2) Binnen het gebied dat later het z.g. 'Rijk der Duizend Eilanden' zou heten werden de meren voor 1567 verpacht als viswater. Door vooral de bewoners van Koedijk werd hier ook klei uit gebaggerd ("clay trecken") als grondstof voor de stenenfabricage. Op 25 augustus 1567 werd door Philips II aan de Amsterdamse koopman en poorter Jan Michiel Louffs en nog enkele anderen octrooi

verleend tot het inpolderen van deze meren. In het octrooi werd de bepaling opgenomen dat ten behoeve van de Koedijker boeren een vaarsloot dwars door de Grote Kleimeerpolder moest worden gegraven om de achterliggende Vroonlanden, ook merendeels bij de Koedijkers in gebruik, niet van het dorp af te sluiten. Het graafwerk (echt monnikenwerk) werd mogelijk onder leiding van monniken uit het klooster van Egmond verricht. Deze vaarsloot, de huidige Veer(t)sloot, vormt nu nog de scheiding tussen de Noorder- en Zuider Kleimeer.

Zoals het een goede polder betaamde kende de Kleimeer een polderbestuur, een reglement en een keur (handvest met verordeningen waar de ingelanden aan moesten voldoen)

De bestuursvergaderingen werden gehouden op het raadhuis van Koedijk. Voor het schoonmaken werden per jaar 10 stuivers betaald. Na ca. 1850 werden de vergaderingen gehouden in herberg 'Het Vergulde Paard'. De bestuurvergaderingen waren geen 'droge' aangelegenheid. Voor de vergadering op 27 juni 1665 werd in rekening gebracht:

Verteering 5 Heere Morgendrank koffy met broodjes
Middageten met Nadessert Per Hoofd een flesch wijn en
Exc. À f3,- per Persoon f15,-

In de volgende Poldergeest wordt uitgelegd hoe de Kleimeer zich tot natuurgebied ontwikkelde

---

**Stichting Regionale Archeologie
Gheestmanambocht
Bestuur;**

Voorzitter:	Ger Kalverdijk.	072-5330679
Vice voorzitter:	Johan v.d. Molen	072-5641401
Secretaris:	Wijb Ouweltjes	0226-313138
Penningmeester:	J. Barsingerhorn	0226-391628
Bestuurslid:	Charles Barten	072- 5620043
Bestuurslid:	Frans Diederik	0224-296548

Redactie: Charles en Wijb
Foto's : Charles

E-Mail : x.anadu@hccnet.nl

Niet vergeten,

**zaterdag 10 maart, 10 uur !
Algemene ledenvergadering in het
Regthuis te Oudkarspel.**

Lezing; Cultuurhistorie en Geologie van het
Geestmerambacht, door Ger Kalverdijk.
